

บทคัดย่อ

แร่และหินในเขตภาคเหนือตอนบน ที่สามารถนำมาใช้ทำเป็นเครื่องประดับในเป็นรูปแบบล้านนาได้ มีหลากหลายชนิด แต่ที่มีปริมาณมากและสามารถนำมาใช้เป็นอัญมณีได้ โดยไม่ต้องนำมาปรับปรุงคุณภาพสีและความใสสะอาด มีเพียง 3 ชนิด คือ แร่ควอตซ์ชนิดที่มีมลทินและควอตซ์เนื้อละเอียด จากแหล่งใน อ.เถิน จ.ลำปาง แร่ฟลูออไรต์ จากอำเภอบ้านโฮ่ง จ.ลำพูน หินเซอร์เพนทีไนต์และหินภูเขาไฟหลากสี จากอำเภอท่าวังผา จ.น่าน โดยนำมาเจียรไนแบบหลังเบี้ยกลมและหลังเบี้ยไข่ สำหรับแร่การ์เนต จากอำเภอจอมทอง จ.เชียงใหม่ ถึงจะมีสีแดงสวยงาม มีปริมาณมาก แต่มีขนาดเล็กเกินไปไม่สามารถนำมาใช้ได้

เครื่องประดับที่ออกแบบไว้มี 2 ลักษณะ คือเครื่องประดับรูปแบบล้านนาโบราณ เป็นรูปแบบที่ใช้รูปทรงและลวดลายต่างๆในล้านนาลักษณะดั้งเดิมโดยไม่มีการดัดแปลงหรือประยุกต์ และเครื่องประดับล้านนาร่วมสมัย เป็นรูปแบบที่นำรูปทรงและลวดลายเดิมมาประยุกต์ ผสมผสานกับรูปแบบสมัยใหม่ มีลักษณะรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่มีลวดลายซับซ้อนมากนัก จากผลการสำรวจความต้องการใช้เครื่องประดับที่ออกแบบไว้ ทั้ง 2 ลักษณะ ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในเขต จังหวัดภาคเหนือตอนบน พบว่าร้อยละ 66 นิยมเครื่องประดับรูปแบบล้านนาร่วมสมัย จึงได้ทำการออกแบบเครื่องประดับรูปแบบล้านนาร่วมสมัยสำหรับผู้บริโภคที่เป็นวัยรุ่นและวัยทำงาน เพื่อนำไปทำต้นแบบ ประกอบด้วยชุดเครื่องประดับ 4 ชุด (สร้อยคอ ต่างหู กำไล/สร้อยข้อมือ) แหวนจำนวน 5 วง กำไล 5 วง จี้ 5 ชิ้น ต่างหู 5 คู่ และสร้อยข้อมือ 5 เส้นพร้อมทั้งกำหนดแรงบันดาลใจในการออกแบบชุดเครื่องประดับ

ชุดเครื่องประดับ ชุดที่ 1 เป็นรูปทรงของโคมไฟกระดาษในเทศกาลยี่เป็ง จังหวัดเชียงใหม่ ชุดที่ 2 เป็นรูปทรงสร้อยคอของชนเผ่าม้ง มีรูปทรงคล้ายกุญแจ ชุดที่ 3 เป็นรูปทรงของหมวกชาวไตในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุดที่ 4 เป็นรูปทรงกาแลในล้านนา การออกแบบแหวน 4 วง มีแนวคิดและแรงบันดาลใจจากเครื่องใช้ เครื่องประดับ ชนเผ่าม้ง เผ่าลื้อ และเผ่าเมี่ยน ส่วนแหวนวงที่ 5 มาจากลวดลายบนภาชนะเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย กำไลข้อมือ 2 ชิ้น มีแรงบันดาลใจจากคนโท จากบ้านเหมืองกุง อำเภอสองแคว จังหวัดเชียงใหม่ อีก 3 ชิ้น เป็นการนำรูปทรงและลวดลายของเครื่องประดับหูและห่วงคอของชนเผ่าต่างๆ มาเป็นต้นแบบ สำหรับจี้ห้อยคอ 5 ชิ้น มาจากรูปทรงของเครื่องประดับเงินของชนเผ่าอาข่า 2 ชิ้น รูปทรงเรือแข่งของจังหวัดน่าน 1 ชิ้น รูปทรงคนโท และรูปทรงกาแลอย่างละ 1 ชิ้น เครื่องประดับต่างหู 5 ชิ้น มีแรงบันดาลใจมาจากเครื่องประดับของชนเผ่าต่างๆ 3 ชิ้น รูปแบบคนโท 1 ชิ้น และลวดลายผ้าคลุมไหล่ของชนเผ่าอิมเมี่ยน 1 ชิ้น สุดท้ายคือสร้อยข้อมือ 5 เส้น มีแรงบันดาลใจ ในการออกแบบมาจากลวดลายการปักผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยง จากลวดลายผ้าสไบของชนเผ่าไทลื้อ จากรูปทรงหมวกสานของชาวไต จากรูปทรงดอกไม้เงินของชนเผ่าอิมเมี่ยน และจากรูปทรงคนโทบ้านเหมืองกุง ตามลำดับ

เครื่องประดับทุกชิ้น ได้นำแร่และหินที่ได้ศึกษารายละเอียดทางอัญมณีวิทยาไว้แล้วมาใช้ประดับ มีการคัดเลือกสี ขนาด และรูปแบบเจียรไนให้เหมาะสมกับเครื่องประดับแต่ละชิ้นงานโดยอัญมณีที่นำมาใช้ส่วนใหญ่เป็นควอตซ์จาก อ.เถิน จ.ลำปาง และ หินโรโอไลต์และหินภูเขาไฟหลากสี จากอำเภอท่าวังผา จ.น่าน

Abstract

Various kinds of minerals and rocks found in the upper north of Thailand could be incorporated into Lanna style jewelry. However, only three types fit the practical applicable criteria, i.e. abundant and do not require treatment or enhancement in terms of colour and clarity. The three types comprise: included quartz - - var. rock crystal, and cryptocrystalline quartz from Amphoe Thoen of Changwat Lampang; fluorite from the deposits in Amphoe Ban Hong of Changwat Lamphun; and serpentinite and varied-colour volcanic rocks from Amphoe Tha Wang Pha of Changwat Nan. These minerals and rocks are cut into rounded and/or oval cabochon for jewelry setting. Garnet found in Amphoe Chom Thong of Changwat Chiang Mai, although quite abundant and beautifully red, is not suitable as a gemstone for this type of jewelry because the size is too small.

There are two styles of jewelry design in this study: ancient Lanna design using original form, shape, and intricate pattern typical of Lanna region without modification; and contemporary Lanna design which applies original Lanna form, shape, and intricate pattern, combined with modern form, shape, and pattern. The latter style is a rather simple design, with no complicated pattern. A user satisfaction survey, conducted for the two styles of design, on both Thai and foreign tourists visiting the upper north, indicates that 66% of the surveyed samples prefer the contemporary design. Jewelry of contemporary Lanna style was therefore designed for young and working-age consumers. There are four jewelry sets (necklace, earring, bangles/bracelet), five bangles, five pendants, five pairs of earring, and five bracelets. Design inspiration was also defined for the four jewelry sets.

The first jewelry set takes the form of paper lantern used in Chiang Mai's Yee Peng (floating) festival. The second set follows the form of necklace (key-like) worn by Hmong hill tribe. The third set uses the form of headdress worn by Tai people of Changwat Mae Hong Son. While the fourth set takes the form of Lanna's Ga Lare (V-shaped decoration on top of the roof of traditional Lanna house). Inspiration for designing four rings follows forms and styles of utensil and jewelry used by Hmong, Lua, and Mien hill tribes. While design of the fifth ring comes from patterns drawn on Wiang Ka Long pottery of Changwat Chiang Rai. Inspiration for designing two bangles follows style of jug from Ban Muang Kung,

AmphoeHang Dong of Changwat Chiang Mai, while the other three pieces use the forms and patterns of various hill tribe's earring and neck loop. For the five pendants' design, two follow the form of Akha's silver jewelry, one uses the form of a racing boat of Changwat Nan, while the remaining two take the form of GaLare, and jug. For the five pairs of earring, three were inspired by hill tribe jewelry, one by jug form, and the other by pattern in lu Mien's shawl. Finally, the five bracelets were designed with inspiration from stitching pattern of Karen, pattern in Tai Lue's 'Sabai', a kind of shawl used to drape over one shoulder, form of Tai's woven hat, form of lu Mein's silver flower, and form of jug from Ban Muang Kung.

The minerals and rocks, whose detailed gemological properties had been studied, were used for setting in every piece of jewelry designed and created. They were selected according to their colour, size, and cutting form to fit each jewelry piece. Most of the mineral used are quartz from AmphoeThoen of ChangwatLampang, and rhyolite and varied-colour volcanic rocks from AmphoeTha Wang Pha of Changwat Nan.